Elektrikli Araçlarda Enerji Verimliliği Artırımı

Deniz KAPTAN

Y. Elektrik Elektronik Mühendisi Yıldız Teknik Üni. Fen Bilimleri Enst. Kontrol ve Otomasyon Müh. ABD denizkaptan 1989@gmail.com

Özet

Elektrikli araçları (EA) araştırma ve geliştime konusu; çevreyi koruma ve ulaşımda enerji verimli araçların kullanımı için yıllardır devam etmektedir. Elektrik sisteminin, EA'nın çekiş sistemini direkt etkilemesi nedeniyle; hem mekanik hem de elektrik sistemleri ihtiva eden entegre modelleme gereklidir. Bu bildiride; Li-Ion batarya ve sabit mıknatıslı senkron motor (SMSM) seçilerek, EA'nın elektrik ve mekanik alt sistemlerini içeren bir Matlab modeli geliştirilmiştir. PI Kontrolörü ve Bulanık Mantık Kontrolörleriyle (BMK) sistem kontrol edilerek EA'nın batarya şarj durumu (BŞD) ve hız tepkisi gibi performans parametreleri, belirlenen benzetim çalışması senaryosuna göre karşılaştırılmış ve enerji verimliliği artırımı amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elektrikli araçlar (EA), sabit mıknatıslı senkron motor (SMSM), bulanık mantık kontrol (BMK), batarya şarj durumu (BŞD)

Abstract

Research and development procees of electric vehicles (EVs) has continued for many years for protecting environment and for usage of energy efficient vehicles at the transportation. Since the electrical systems directly affect the traction of an EV, integrated modeling considering both the mechanical and electrical systems is necessary. In this announcement, a Matlab model of the EV containing the electrical and mechanical subsystem is developed by choosing Li-Ion battery and permanent magnet synchronous motor. Performance parameters such as SOC of the battery and the speed response

of the EV are compared by controlling the system using PI and FLC controllers in accordance with the specified simulation scenerio and energy efficiency increase is aimed.

Key words: Electric vehicles (EV), permanent magnet synchronous motor (PMSM), Fuzzy logic control (FLC), state of charge (SOC) of the battery

1. Giriş

Günümüzde de, EA'ların yaygın kullanımını sınırlayıcı faktörler; uzun şarj süresi ve araçların kısa menzil mesafeleridir [1]. Bu sınırlayıcı faktörler ve EA'ların karmaşık kontrol yapıları nedeniyle, verimliliği artırmak ve bu karmaşık yapıyla başa çıkmak için genellikle akıllı kontrol veya bulanık mantık kontrol yöntemleri kullanılmaktadır [1].

2. Bir Elektrikli Aracın Mekanik ve Elektriksel Sistemlerinin Entegre Modeli

Bu bildiride, yapılan hesaplamalar ve benzetim çalışmalarının odak noktası olarak Şekil 1'de gösterildiği gibi batarya-evirici

(invertör)-motor-transmisyondan oluşan yapı ele alınmıştır.

Şekil 1 Basitleştirilmiş EA modeli

2.1 Mekanik Altsistem

Araç elektrik motorunun üstesinden gelmesi gereken kuvvetler; yerçekimi, rüzgar, dönme direnci ve eylemsizlik etkisi kuvvetleridir (Şekil 2) [2].

 f_{wind} f_n V_{car} f_1 f_t f_g α f_{rr}

Şekil 2 Kuvvet Modeli

Aracın çekiş kuvveti, aşağıdaki denklemden hesaplanabilir:

$$f_{T} = \underbrace{M_{car}V_{car}}_{f_{T}} + \underbrace{M_{car}g}_{f_{g}} \sin(\alpha) + \frac{1}{f_{g}}$$

$$sign(V_{car})\underbrace{M_{car}g\cos(\alpha)}_{f_{rr}} + sign(V_{car} + V_{wind})^{\frac{1}{2}} \rho_{air}C_{drag}A_{front}(V_{car} + V_{wind})^{2}$$
(1)

Kuvvet denkleminin parametreleri Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Çizelge 1 Kuvvet Modeli Parametreleri

Sem- bol	Parametre	Birim
f _T	Aracın çekiş kuv- veti	[N]
f ₁	Aracın eylemsizlik kuvveti	[N]
f _{rr}	Aracın dönme direnci kuvveti	[N]
f _g	Aracın yerçekimi kuvveti	[N]
f _n	Aracın dikey (tepki) kuvveti	[N]
f _{wind}	Rüzgar direncine bağlı kuvvet	[N]
α	Sürüş açısı	[deg]
M _{car}	Aracın kütlesi	[kg]
V _{car}	Aracın hızı	[m/s]
V_{car}	Aracın ivmesi	[m/s²]
g	Yerçekimi ivmesi	[m/s²]
P _{air}	20°C'de kuru hava yoğunluğu	[kg/ m³]
C _{rr}	Tekerlerlek dönme direnç katsayısı	[-]
C _{drag}	Aerodinamik sür- tünme katsayısı	[-]

rmmon cmo		NINCO		2017/1
	ULIKUPU Y	VIIRE VI	RIIIIFIII	21/11//
	111111111111	JUDEO	DULILIII	601//1

A _{Front}	Aracın ön yüzey alanı	[m²]
$V_{_{WIND}}$	Karşıdan esen rüz- gar hızı	[m/s]

Araç aktarma milindeki ve tekerleklerdeki tork (Çizelge 2) aşağıdaki denklemler kullanılarak hesaplanabilir [2].

$$T_{T} = f_{T} r_{W}$$
(2)
$$P_{T} = f_{T} V_{car}$$
(3)
$$TW = \frac{TT}{2}$$
(4)

$$W_{w} = V_{car}$$
(5) r_{w}

Çizelge 2 Mekanik altsistem parametreleri

Sem- bol	Parametre	Birim
Τ _τ	Çekiş torku	[Nm]
Τ _w	Tekerlek torku	[Nm]
r _w	Tekerlek yarıçapı	[m]
Τ _s	Elektrik makinası milindeki tork	[Nm]
Ws	Elektrik makinası şaftının dönel hızı	[ra- d/s]
W _w	Tekerleklerin dönel hızı	[ra- d/s]
Ρ _τ	Çekiş kuvveti	[W]
P _s	Elektrik makinası- nın milindeki güç	[W]
G _{total}	Toplam dişli oranı (vites kutusu ve diferansiyel dahil)	[-]

Aynı şekilde, elektrik motoru milindeki tork veya diğer bir ifadeyle motora binen yük torku (T_L) , aşağıdaki denklemlerle hesaplanabilir:

$\tau_{s} = \begin{cases} \eta_{\tau_{s}} \frac{\tau_{T}}{c_{totat}} &, P_{T} < 0 \\ \frac{\tau_{T}}{\tau_{\tau_{s}} c_{totat}} &, P_{T} > 0 \end{cases}$	(6)
$w_s = G_{total} w_w = G_{total} \frac{v_{car}}{r_w}$	(7)
$\eta_{\tau_s} = \%100$ ve $P_T > 0$ olduğu varsayılırsa	
$\tau_s = \frac{\tau_T}{G_{total}} = \frac{f_T r_w}{G_{total}} = f_T \cdot \frac{r_w}{G_{total}}$	(8)
$P_s = \tau_s w_s = \tau_s G_{total} \frac{v_{car}}{r_w}$	(9)

Bu eşitlikler incelendiğinde, mekanik altsistem ve elektrik motoru birleşimi Şekil 3'deki ve Eşitlik (10)'daki gibi basitçe ifade edilebilir.

Şekil 3 Elektrik motoru ve aktarma organları birleşiminin basitleştirilmiş modeli [1]

2.2 Elektriksel Altsistem

Elektrikli aracın elektriksel altsistemi genellikle enerji depolama sistemi ve motor sürücü sisteminden oluşmaktadır. Şekil 4 bir elektrikli aracın elektriksel altsisteminin genel bir konfigürasyonunu göstermektedir [3].

Şekil 4 Elektriksel altsistem

Sistem, Şekil 1'deki model baz alınarak düşünüldüğü için batarya, invertör ve elektrik motoru çeşitlerinden sistemin verimliliğine katkı sağlayıcı olanlar aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

a. Batarya

Yüksek güç, yüksek enerji, uzun kullanım ve uzun şarj ömrü gibi elektrikli araç bataryalarında istenilen özellikler göz önüne alındığında; Li-ion batarya aşağıda beliritilen (Çizelge 3) dört batarya içerisinde en etkin olandır [3].

Çizelge 3 Elekrikli araç bataryalarının özellikleri [3]

Ba- tarya Tipi	Spe- sifik Enerji (Wh/ kg)	Spe- sifik Güç (W/ kg)	Enerji Ve- rim- liği (%)	Şarj ömrü
Lead- acid	35-50	150- 400	80	500- 1000
NiMH	60-80	200- 400	70	1000- 2000
Sodi- um- sulfur	150- 240	230	85	1000
Li-ion	90- 160	200- 350	>90	>1000

b. İnvertör

Kaynak tiplerine göre iki tip invertör mevcuttur: İlki, Akım Kaynaklı İnvertör (AKİ) ve diğeri ise Gerilim Kaynaklı İnvertör (GKİ)'dür. Daha geniş bir bant

genişliği sağlaması ve akım harmoniklerinin elimininasyonunda etkin özelliklere sahip olması nedeniyle GKİ; hareket kontrol uygulamalarında AKİ'ye göre daha kullanışlıdır [4]. İnvertörlerin kontrolü, içerisinden geçen akımı kontrol edilerek sağlanmaktadır. Bu kontrol için genellikle Darbe Genişlik Modülasyonu (DGM) kullanılmaktadır. Literatür incelendiğinde DGM yöntemlerinden en etkin olanının, Uzay Vektör Darbe Genişlik Modülasyonu (UVDGM) olduğu görülmektedir. İnvertörler konusunda diğer bir önemli husus ise içerisindeki anahtarlama elemanlarıdır. Günümüz modern anahtarlama elemanları incelendiğinde; IGBT, MOSFET'e göre yüksek akım uygulamarında daha iyi özelliklere sahiptir. Bahsedilen bu özellikler ısığında IGBT anahtarlamalı, UV-DGM akım kontrollü, gerilim kavnaklı bir invertör seçilmiştir.

c. Elektrik Motoru

Elektrikli araçlarda, AC motor olarak popüler seçenekler indüksiyon makineleri ve sabit mıknatıslı senkron makinelerdir. İndüksiyon makineleri düşük maliyet ve bakım gerektirmeyen çalışma seçeneği sunarlar; ancak büyüklükleri ve ağırlıkları yüksek hızlarda çalısmalarını kısıtlar. Sabit mıknatıslı senkron makineler yüksek güç yoğunluğu sunarlar; fakat daimi mıknatısların artan maliyetleri gelecekte bir engel teşkil edebilir. Yakın zamanda, elektrikli arac uygulamaları için, yüksek güç yoğunlukları ve düşük üretim maliyetleri nedeniyle anahtarlamalı relüktans makineleri (ARM) üzerinde çalışılmaktadır. Fakat, ARM'lerin akustik gürültü ve tork dalgalanması gibi dezavantajları vardır [3]. Bu incelemenin ardından, çekiş motoru olarak sabit mikatisli senkron motor (SMSM) seçilmiştir. SMSM'de kendi içerisnde içten mıknatıslı (ISMSM) ve yüzeyden mıknatıslı (YSMSM) olmak üzere iki değişik motor tipine sahiptir. Yüksek hızlarda kullanımda İSMSM'in YSMSM'den daha etkin özelliklere sahip olması dolayısıyla ve elektrikli araçlarında aynı şekilde yüksek motor devri gerektirmesi dolayısıyla bu çalışma için çekiş motoru olarak

İSMSM belirlenmiştir. Huang ve arkadaşlarına [1] göre elektrikli aracın kontrolü temel olarak çekiş motoru kontrolünü kapsamaktadır, bu nedenle bir sonraki bölümlerde SMSM sürücü sistemi ve bu sistemin kontrolü incelenecektir.

3. SMSM Sürücü Sistemi

Motor sürücüsü; sabit mıknatıslı (SM) motor, invertör, kontrolör ve pozisyon sensörü olmak üzere dört ana bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenlerin birbirleriyle bağlantısı Şekil 5'deki gibidir [4]. Literatür incelendiğinde SMSM kontrol algoritmalarından en etkin olanı, Vektör Kontrolü veya Alana Dayalı Kontrol (Field Oriented Control, FOC)'dür. Vektör kontrolü, stator akımlarının bir vektörle ifade edilerek kontrol edilmesidir. Bu kontrol, üç fazlı zaman ve hız bağımlı bir sistemin, iki fazlı (d ve q eksenleri) zamandan bağımsız bir sisteme dönüşmesine dayalıdır (Park Dönüşümü). Bu dönüşüm, DC makinanın kontrolüne benzer bir yapı oluşturmaktadır.

Şekil 5 PMSM Sürücü Sistemi [4]

Alana dayalı kontrol edilen makine giriş olarak iki sabite ihtiyaç duymaktadır: tork bileşeni (q ekseni yönünde) ve akı bileşeni (d ekseni yönünde) [5].

Genel olarak SMSM'nin vektörel kontrolünde, iki kontrol yapısı birbirini tamamlamaktadır. Nominal hızın altında motorun, "Akım Başına Maksimum Tork, \dot{I}_d = 0 Kontrol" yöntemiyle; bu hızın üzerine çıkıldığında ise "Akı Zayıflatma (Flux Weakening)" yöntemiyle kontrol edilmesi gerekmek-tedir. Şekil 6'daki akış diyagramında yukarıda bahsedilen durumların bir özeti verilmiştir.

Benzetim çalışmasında; rotor hızının nominal hızın altında olduğu varsayılarak yalnızca "Sabit (δ = 90°) Tork-Açı Kontrol yöntemi (\dot{I}_{a} = 0 Kontrol Yöntemi)" kullanılarak motor torku; PI ve bulanık mantık kontrolörlerle kontrol edilmiştir.

Şekil 6 PMSM Kontrol Akış Diyagramı [4]

4. Mekanik-Elektriksel Sistem Birleşiminin Benzetim Çalışması

EA'nın MATLAB'ta benzetim çalışmasını yapmak üzere oluşturulan senaryo şöyledir: Aracın hızı sabit ($V_{car} = 80$ km/ h) ve rüzgar hızı sıfır ($V_{wind} = 0$ km/h) olup, araç düz bir yolda ($\alpha = 0^{\circ}$) 0.05s ve $\alpha = 15^{\circ}$ 'lik bir eğimli yolda 0.05s olmak üzere toplamda 0.1s hareket etmektedir (Şekil 7). Benzetim zamanı 0.1s seçilmiştir; çünkü daha büyük bir benzetim zamanı (örneğin 5s) için bilgisayarın sonuç vermesi çok uzun sürmektedir.

Şekil 7 EA'nın farklı hareket durumları

4.1 Mekanik Altsistem Parametreleri ve Benzetim Modeli

Mekanik altsisteme ait parametreler Cizelge 4'de özetlenmistir.

Çizelge 4 Mekanik parametreler[6]

Sem- bol	Parametre	Miktar ve Birim
M _{car}	Aracın kütlesi	1200 kg
A _{front}	Aracın ön yüzey alanı	2.5 m ²
r _w	Tekerlek ya- rıçapı	0.43 m
C _{drag}	Aerodinamik sürtünme kat- sayısı	0.25
P _{air}	20°C'de kuru hava yoğun- luğu	1.204 kg/ m ³

2	

C _{rr}	Tekerlerlek dönme direnç katsayısı	0.017
n _{rs}	Power trans- mission effi- ciency	100%
$J_{_{total}}$	Toplam ey- lemsizlik	5.209 kg.m ²
G _{total}	Toplam dişli oranı (vites kutusu ve dife- ransiyel dahil)	8.75

İlk olarak, aracın hıznı m/s olarak hesaplayalım:

 $V_{car} = 80 \ km/h \left\{ \frac{80km}{h} \cdot \frac{h}{60min} \cdot \frac{1min}{60sec} \cdot \frac{1000m}{1 \ km} \cong 20 \ m/s \right\}$

Sistemin benzetim modeli için Bölüm 2'deki (1), (2),...,(10) eşitlikleri kullanılmıştır. Bu eşitliklerden hareketle, dokuz girişli iki çıkışlı bir altsistem tasarlanmıştır. (Şekil 8) Mekanik altsistemin W_s ve T_s çıkışları, elektriksel altsistemde SMSM'nin iki referans girdisi olacaktır (Rotorun referans mekanik hızı W_{mref} ve yük torku T_1).

Şekil 8 Aracın Mekanik Kısmının Benzetim Modeli

Benzetim Çalışması Sonuçları:

Benzetim çalışması sonuçları Şekil 9'da gösterilmiştir.

Şekil 9 Mekanik Altsistem Benzetim Çalışması Sonuçları

Grafiklere göre, benzetim senaryosunda istenildiği üzere aracın hızı (V_{car}) her iki durum için 20m/s olduğunda; rotorun mekanik referans hızı (Ws veya W_{mref}) da her iki durumda sabit olup 407 rad/s olarak hesaplanır. Aracın çekiş torku (T_{T}) ve çekiş gücü (P_{T}) ilk durumda 151.8 Nm ve 7060 W iken; araç rampadayken 1458.9 Nm ve 68 kW olur. Elektrik motoruna binen yük torku (motorun şaft torku, T_s veya T_1) ve motorun şaft gücü (P_s) araç düz yoldayken 17 Nm ve 7116 W iken, araç rampadayken 166.7 Nm ve 68 kW olur. Görüleceği üzere, aracın çekişi için 151.8 Nm ve 1458.9 Nm'lik tork değerleri gerekirken, bu tork değerleri aracın aktarma organı sayesinde elektrik motoruna 17 Nm ve 166.7 Nm'lik torklar olarak yansıtılır.

4.2 Elektriksel Altsistem Parametreleri ve Benzetim Modeli

Bu bölümde önemli olan nokta SMSM, GKİ ve bataryanın mekanik yükü çekebilmeleri için büyüklüklerinin belirlenmesidir. Bir önceki bölümde çekiş kuvvetinin maksimum değeri 68 kW olarak bulunmuştu. Bu değerden yola çıkılarak 100 kW'lık bir motor seçilmiştir. (Çizelge 5)

Çizelge 5 100 kW'lık bir PMSM'nin parametreleri [6]

Sem- bol	Parametre	Miktar ve Birim
L _d	d-ekseni indüktansı	0.17 mH
L _q	q-ekseni indüktansı	0.29 mH
$f A_{pm or} \ A_f$	Akı	0.071Wb
R _s	Stator-sarım direnci	0.0083 Ohm
Ρ	Kutup sayısı	8 [-]
J _m	Eylemsizlik momenti katsayısı	0.089 kg. m²
B _m	Viskoz sür- tünme kat- sayısı	0.005 ≌ 0 Nm/rad/s

Motorun çalışması için gerekli olan $V_{a'} V_b$ ve V_{tri} sinüs gerilimleri, Şekil 10'da gösterildiği üzere Vtri sinyalinin $V_{control}$ sinyalleriyle karşılaştırılıp invertör anahtarlama sinyallerinin oluşturulmasıyla elde edilmektedir.

Şekil 10 İnvertör anahtarlaması

 $V_{control}$ kontrol gerilimleri; V \hat{V}_{tri} (sabit anahtarlama frekanslı üçgen sinyalinin büyüklüğü) sinyaliyle orantılı şekilde, faz gerilimlerinden aşağıdaki şekilde ifade edilir [7]:

(11)

control,a _	$v_a - v_k$
V _{tri}	$V_{dc}/2$
control,b _	$v_b - v_k$
Ŷ _{tri} –	$V_{dc}/2$
vcontrol,c_	$v_c - v_k$
Ŷ _{tri} –	$V_{dc}/2$
hurada	

 $v_k = \frac{max(v_a, v_b, v_c) + min(v_a, v_b, v_c)}{2} dir.$

UVDGM'nin benzetim modeli için eşitlik (11)'den faydalanılmıştır. Benzetim çalışmasında invertörün giriş gerilimi $V_{dc} = 600 V ve$ üçgen sinyalinin büyüklüğü V_{tri} = 5 olarak seçilmiştir.

Buna göre bataryanın büyüklüğü de 600 V olur. Ayrıca batarya BŞD değeri ilk durumda % 80 olarak varsayılmıştır.

5. Elektrikli Araç Sistemleri için Önerilen Kontrolör Yapıları ve Bu Çalışmadaki Örnek Sistemin Benzetim Çalışması

Yapılan benzetim çalışmalarında, SMSM'li bir EA sisteminin motor hızı yerine torku kontrol edildiğinde daha iyi sonuçlar elde edildiği görülerek bu çalışmada yalnızca tork kontrolü ele alınmış ve iki değişik tork kontrolörü tasarlanarak sonuçlar karşılaştırılmıştır. Kontrolör tasarımı ve sistemin benzetim çalışması; MATLAB Simpowersystem ve Powerlib kütüphanelerindeki batarya, motor, invertör blokları kullanılarak yapılmıştır.

5.1 PI Tork Kontrolörü

 İ_d = 0 Kontrol Yöntemi'ne göre, PI tork kontrolörlü elektriksel alt sistemin benzetim modeli Şekil 11'deki gibi tasarlanmıştır.

Şekil 11 PI Tork Kontrolörlü Elektriksel Altsistem Benzetim Modeli

Bu modeldeki PI kontrolör KP ve Ki sabitlerini hesaplamak üzere Şekil 12'deki kapalı döngü kontrolör yapısı oluşturulmuştur. Şekil 12'deki kontrolör yapısı q döngüsü akımına yöneliktir; ancak Lq değeri Ld ile değiştirilince d döngüsü KP ve Ki değerleri de aynı şekilde hesaplanabilir.

$$I_{q_{\perp}ref}(\underline{s}) \xrightarrow{(+)} PI(\underline{s}) \underbrace{V_{c}(\underline{s})}_{L_{q}/R_{s}, s+1} \underbrace{I_{q}(\underline{s})}_{L_{q}/R_{s}, s+1}$$

Şekil 12 Kapalı döngü kontrolör yapısı

Bu döngünün açık döngü transfer fonsiyonu:

$$G_{I,OL}(s) = \underbrace{\left[k_{pI} + \frac{k_{iI}}{s}\right]}_{PI-Controller} \underbrace{k_{PWM}}_{inv.} \underbrace{\frac{1/R_s}{1+\tau_e s}}_{motor}$$

şeklindedir. Burada

$$k_{PWM} = \frac{V_d}{\hat{V}_{tri}}$$
 ve τ_e is $\frac{L_q}{R_s}$ 'dir.

Frekans bölgesi kontrol yönteminde PI sabitleri aşağıdaki iki kriter kullanılarak bulunur.

$$\begin{split} & \left|G_{l,OL}(s)\right|_{s=j\omega_{cl}} = 1 \ \omega_{cl}: k\bar{o}se\ frekansı & (13) \\ & \mathcal{L}G_{l,OL}(s)\right|_{s=j\omega_{cl}} = -180^\circ + \phi_{pm}\ (\ \phi_{pm}: faz\ marjı) & (14) \\ & \text{Bu iki kriter eşitlik (12)'ye uygulanınca q döngüsü sabitleri} \\ & k_{pl} = \frac{k_{ll}}{\omega_{cl}} \tan\left(-180^\circ + \phi_{pm} + \tan^{-1}\left(\frac{R_s}{-L_q\omega_{cl}}\right)\right) & (15) \end{split}$$

 $k_{iI} = \omega_{ci} \frac{\sqrt{L_q^2 \omega_{ci}^2 + R_g^2}}{\sqrt{1 + \left(\tan\left(-180^\circ + \phi_{pm} + \tan^{-1}\left(\frac{R_g}{-L_q \omega_{ci}}\right)\right)\right)^2}}$ (16)

şeklinde elde edilir. Bahsedildiği üzere bu iki eşiktikteki Lq değeri Ld ile değiştirildiğinde d döngüsü sabitleri de aynı şekilde hesaplanır. Bu hesaplamalar için oluşturulan Matlab m- dosyasının bir bölümü Çizelge 6 verilmiştir.

Çizelge 6 Matlab m-dosyası

% PMSM Parameters
Rs=0.0083; Lq=0.00029; Ld=0.00017; Jeq=0.089;
P=8;
Lambda_f=0.071; B=0;
ke=Lambda_f/(sqrt(2)) % Motor Voltage Constant
kt=3/2*P/2*Lambda f % Motor Torque Constant
% PI in iq current
Wci=10000 %crossover freq. of iq loop in rad/s
(It is 1/10 of inverter loop)
PMi=60 %phase margin
kii=Wci*sqrt((Rs)^2+(Lq*Wci)^2)/sqrt((tan(-
pi+PMi+atan(-Rs/(Lg*Wci))))^2+1)
<pre>kpi=(kii/Wci)*tan(-pi+PMi+atan(-Rs/(Wci*Lq)))</pre>

Benzetim çalışması kesikli (discrete) zamanda Ts = 5x10⁻⁶ sn'lik örnekleme zamanıyla gerçekleştirilince Şekil 13'daki sonuçlar elde edilmiştir.

Benzetim çalışması sonucuna göre, rotor mekanik hızı, referans değer 407 rad/s'yi herhangi bir sapma veya dalgalanma olmadan takip etmetedir. Elektromanyetik tork değerinde ise geçiş anında büyük bir sapma meydana gelmektedir. Batarya SOC değeri ise

TMMOB EMO ANKARA ŞUBESİ HABER BÜLTENİ 2017/1

% 79.9995'in altına düşmektedir.

Şekil 13 PI Tork Kontrolörlü Elektriksel Altsistemin Benzetim Çalışması Sonuçları

5.2 Mamdani Tipinde Bulanık Mantık Tork Kontrolörü

Bu kontrol yönteminde, giriş değişkenleri; tork hatası (e) ve tork hatasındaki değişim (ce)'in değer evreni [-1 1] Nm aralığı olarak belirlenmiştir. Çıkış değişkeni iqref'nin değer evreni ise [-1, 1] Amper aralığıdır. Her değer evreni, yedi tane üyelik fonksiyonuna bölünmüş ve 49 tane kural oluşturulmuştur: Negative Big (NL), Negative Medium (NM), Negative Small (NS), Zero (Z), Positive Small (PS), Positive Medium (PM) ve Positive Big (PL) [8] (Şekil 14 ve Çizelge 7).

Şekil 14 Bulanık Giriş ve Çıkış Değişkenleri için Üyelik Fonksiyonları

Cizeige / Rurai Tabic	osu	Tabl	ıral	7 Kı	qe 7	Cizel
-----------------------	-----	------	------	------	------	-------

E CE	NL	ΝМ	NS	Z	PS	PM	PL
NL	NL	NL	NL	NL	NM	NS	Z
NM	NL	NL	NL	NM	NS	Z	PS
NS	NL	NL	ΝМ	NS	Ζ	PS	PM
Z	NL	NM	NS	Z	PS	PM	PL
PS	ΝМ	NS	Ζ	PS	PM	PL	PL
РМ	NS	Z	PS	PM	PL	ΡL	PL
PL	Ζ	PS	PM	PL	PL	PL	PL

Ardından bulanık tork kontrolörlü elektriksel altsistem Şekil 15'deki gibi tasarlanmıştır.

Şekil 15 Bulanık Mantık Tork Kontrolörlü Elektriksel Altsistem Benzetim Modeli

Benzetim çalışması kesikli (discrete) zamanda Ts = 5x10⁻⁶ sn'lik örnekleme zamanıyla gerçekleştirilince Şekil 16'daki sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 16 Bulanık Mantık Tork Kontrolörlü Elektriksel Altsisteminin Benzetim Çalışması Sonuçları

PI tork kontrolör çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da rotor mekanik hızındaki dalgalanma miktarı sıfır olarak elde edilmiştir. Elektomanyetik tork grafiğinde ise önceki çalışmada 0.05. sn'de meydana gelen büyük sapma ortadan kalkmış ve istenilen 17 Nm ve 166.7 Nm referans değerleri daha etkin bir biçimde takip edilmektedir. Bu kontrol yönteminin diğer önemli sonucu ise batarya sarj durumunda elde edilmistir. PI kontrol yönteminde BŞD değeri % 79.9995'in altına düşmekteyken, bu kontrol yönteminde % 79.9995 değerini göstermekte ve bu da daha az enerji harcandığı anlamına gelmektedir.

6. Sonuçlar

Yapılan benzetim çalışmalarına göre, en iyi performans sonuçları bulanık mantık tork kontrol yapısında elde edilmiştir. Literatürde birçok kaynakta bulunan 49 kurallı bulanık mantık kontrol yapısı, tork kontrolör döngüsü içerisinde kullanıldığında, SMSM tarafından üretilen elektromanyetik tork eğirisindeki büyük salınım değeri elimine edilmiş ve referans değer daha iyi bir biçimde takip edilmiştir. Ayrıca BŞD değerindeki azalmanın diğer kontrolör yapısına göre daha az olması sağlanmıştır.

7. Kaynaklar

[1] Huang Q., Li J., and Chen Y., "Control of Electric Vehicle", University of Electronic Science and Technology of China, Chengdu, (2010), 163-192;

[2] Schaltz E., Edited by: Soylu, S, Electrical Vehicle Design and Modeling, Intech, Aalborg University Denmark, Rijeka, CROA-TIA, (2011).

[3] Mantravadi S. R. P., Modeling, Simulation & Implementation of Li-Ion Battery Powered Electric and Plug-In Hybrid Vehicles, August 2011, a Master Thesis, The Graduate Faculty of The University of Akron, Ohio, (2011).

[4] Shahat A.E., Shewy H.E., "Permanent Magnet Synchronous Motor Drive System for Mechatronics Applications", IJRRAS, (2010).

[5] Prasad E., Suresh B., Raghuveer K. "Field Oriented Control of PMSM Using SVPWM Technique", Global Journal of Advanced Engineering Technologies, Vol1, Issue2, (2012), 39-45.

[6] Gwangmin P., Seonghun L., Sungho Jin, Sangshin Kwak "Integrated modeling and analysis of dynamics for electric vehicle powertrains", Expert Systems with Applications, (2014), 41:2595–2607.

[7] Mohan N., Advanced Electric Drives Analysis, Control, and Modeling Using MATLAB/Simulink, Wiley, New Jersey, (2014).

[8] Chakraborty M., "Comparative Analysis of Speed Control of PMSM using PI-Controller and Fuzzy Controller", International Journal of Scientific & Engineering Research, Volume 4, Issue 7, 103-108, (2013).